

PRIKAZ KNJIGE

Lina Pliško i David Mandić (2019).

Govori općine Marčana.

Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.

str. 416.

U spomen našim predcima i u nasljeđe potomcima

Godine 2019. svjetlo dana ugledala je još jedna dijalektološka knjiga Line Pliško i Davida Mandića. Nakon zajedničkoga prvijenca *Govori općine Ližnjan* ovaj se autorski dvojac hrabro uputio u izradu novoga djela o istarskim govorima. Knjiga *Govori općine Marčana* obuhvaća dvadeset i tri opisa govora, a nastala je u sklopu projekta *Dijalektološka i jezičnopovijesna istraživanja hrvatskoga jezika* Hrvatske zaklade za znanost, voditelja prof. dr. sc. Josipa Lisca. Govori se odnose na sljedeća naselja: Belavići, Bratulići, Cokuni, Cetinići, Divšići, Filipana, Hreljići, Kavran, Krnica, Kujići, Lobarika, Mali Vareški, Marčana, Mutvoran, Orbanići, Pavićini, Peruški, Pinezići, Prodol, Rakalj, Šarići, Šegotići i Veliki Vareški.

Lina Pliško i David Mandić su objasnili da je ovo djelo rezultat istraživanja koja su započela prije dvadesetak godina te da su im u tome uvelike pomogli i njihovi studenti terenskim istraživanjima vlastitih i(li) susjednih idioma. Veliku zahvalu uputili su i brojnim informantima koji su „strpljivo odgovarali“ i prisjećali se raznih događaja iz vlastita života i mjesta. Tužnu konstataciju iz *Proslova* kako svjedoče o velikim promjenama i polaganim nestajanjem nekih govora svakako možemo gledati s malo više nade držeći u ruci djelo koje s brojnim zabilježenim idiomima ostaje kao svojevrsna vremenska kapsula i za sljedeće generacije.

Knjiga je podijeljena u sedam temeljnih poglavlja. Prvo poglavlje, *Geografski, demografski i povijesni podaci općine Marčana* uvodi nas u zemljopisne i etnografsko-statističke podatke o ovoj Općini, koja „na sjeveru graniči s Općinom Barban, na sjeverozapadu s Općinom Svetvinčenat, na zapadu s Gradom Vodnjanom, na jugozapadu s Gradom Pula, a na jugu s Općinom Ližnjan“. Statistički podatci zorno ukazuju na broj i spol stanovnika te njegove mijene i podjele po jezicima za pojedina mjesta od davne 1850. godine do naših dana. Neka naselja, kako saznajemo iz nastavka, sežu čak u prapovijesno doba.

Poglavlje *Marčanski govori u dosadašnjim istraživanjima* temeljito navodi sva dosadašnja istraživanja ovih područja. Među istraživačima ovih prostora možemo tako pronaći Josipa Ribarića, Mieczysława Małeckoga, Radoslava Boškovića, Matu Hraste, Petra Šimunovića, Ivu Lukežić, Rudolfa Ujčića, Stjepana Vukušića,

Katarinu Matanović, Samantu Paronić, Romanu Percan, Josipa Lisca, Miru Menac Mihalić, Anitu Celinić i, dakako, autore – Linu Pliško i Davida Mandića.

U sljedećemu poglavlju, *Načela istraživanja*, autori ukazuju na način i metodologiju svojega rada. Istraživanja su provodili ispunjavanjem *Upitnika za istraživanje jugozapadnoistarskih govora* i snimanjem izvornih govornika. Dodaju detaljnu tablicu istraživača i obavjesnika po naseljima, ali zbog Zakona o zaštiti podataka, obavjesnicima su navedeni samo inicijali i godine rođenja. Poglavlje zaokružuju dvije zemljopisne karte na kojima se može vidjeti položaj Općine Marčana u Istarskoj županiji te mjesta s opisanim govorima u Općini Marčana.

Slijedi četvrto i ključno poglavlje ove knjige, *Govori općine Marčana*, podijeljeno na tri potpoglavlja: *Glasovi*, *Akcentuacija* i *Morfologija*, unutar kojih nalazimo i brojne manje cjeline. Kod opisa glasova imamo detaljne opise samoglasničkoga i suglasničkoga sustava, s ključnim odlikama govora ovih mjesta i brojnim potvrđama s terena. Možemo tako saznati o odrazima jata, prednjega i stražnjega nazala, jerova, slogotvornoga *l*, raznim promjenama i specifičnim glasovnim skupovima karakterističnih u govorima općine Marčana. Kod naglasnoga sustava najprije je opisan inventar i distribucija s obilježjima, poput zanaglasne dužine, akuta, neoakuta i različitih vrsta povlačenja naglasaka, a potom tri temeljna naglasna tipa te miješani naglasni tipovi. Opis morfološkoga sustava započinje imenicama, nakon čega su opisani pridjevi, zamjenice i glagoli.

Peto je poglavlje *Zaključak*, u kojemu autori potvrđuju tezu o pripadnosti „marčanskih govora jugozapadnome istarskome dijalektu prema klasifikacijama Dalibora Brozovića (1988.) i Josipa Lisca (2009.)“ te napominju da su im snimljeni govori ukazali i na naglasne osobine, koje nisu bile predviđene upitnikom. Ovdje se ukratko odgovara i na pitanje kompaktnosti marčanskih govora. Autori su zaključili da su marčanski govori uglavnom kompaktni na fonološkoj i morfološkoj jezičnoj razini, što znači da se bitna razlika može pronaći u naglasnome sustavu govora Lobarika, Raklja i prošinskih sela, dok se na morfološkoj razini jedino govor Kavrana razlikuje po svojim nastavcima za dativ, lokativ i instrumental množine. Prema tim značajkama Pliško i Mandić predlažu dvije podskupine marčanskih mjesnih govora: „sjeverozapadnu“ i „jugoistočnu“. Prvoj skupini pripadaju tako naselja: Belavići, Bratulići, Cetinići, Divšići, Filipana, Hreljići, Krnica, Kujići, Marčana, Orbanići, Pinezići, Prodol i Šarići, a drugoj: Cokuni, Kavran, Lobarika, Mali i Veliki Vareški, Mutvoran, Pavićini, Peruški, Rakalj i Šegotići. U nastavku je priložena i dijalekatska karta općine Marčana, na kojoj je lako uočljiva granica ovih podskupina. Na kraju se poglavlja marčanski govori uspoređuju sa susjednim govorima, i to: s južnom podskupinom barbanskih govora (koju čine govori naselja: Manjadvorci, Rebići, Hrboki, Borinići i Škitača), te s govorima Vulture, Muntića, Kacane i Svetvinčenta.

Nakon zaključnih razmatranja slijedi bogata *Bibliografija* i, po mnogima jedan od najvrjednijih dijelova – *Ogledi govora* na čak 130 stranica. Ovi se ogledi govora mogu usporediti s fosilima u arheologiji, ostaju kao trajan dokaz te odraz vremena i mjesta u/na kojemu su napravljeni za buduće generacije.

Knjigu zatvaraju *Bilješke o autorima*, a uljepšavaju je stare fotografije ljudi s marčanskih prostora koje nam dočaravaju i tradicijske elemente i događaje. Imenovanjem tih ljudi fotografije dobivaju i važniju ulogu, sjećanja na stvarne osobe, koje uz ogledne primjere govora djelo čine zanimljivim i nestručnome dijelu čitatelja. Stoga, iako je djelo prvenstveno namijenjeno znanstvenoj zajednici i tako je koncipirano te je u tome smislu vrlo vrijedno, znanstvenici i studenti ne ostaju jedini koji će otvoriti ovu knjigu. Vjerujemo da će je mnogi mještani istraživanih krajeva s radošću (pro)čitati, barem neke dijelove i zanimljive činjenice o svojim i/ li susjednim/poznatim govorima. Time se širi vrijednost ovoga djela.

Autori su knjigu posvetili svojim bakama i djedovima, nabrojivši ih ponosom, dajući time jedinstven pečat ovakvome djelu, napravljenomu u spomen predcima, ali koje ostaje kao nasljeđe potomcima.

Vanessa Vitković Marčeta